

Motion till riksdagen 2005/06:Ub400

av Marie Wahlgren (fp)

Professionsutbildningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen måste återkomma till riksdagen med ett samlat grepp hur man skall hantera professionsutbildningarna i Bolognaprocessen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att ha en enhetlig längd på forskarutbildningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en femårig civilingenjörsutbildning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att civilekonomexamen skall ges som yrkesexamen.

Inledning

Enligt uppgift beräknas ungefär hälften av alla utbildningsplatser som finns i Sverige vara någon form av professionsutbildning. Samtidigt är det uppenbart att regeringen ännu inte bestämt sig för en strategi för hur professionsutbildningarna skall hanteras i Bolognaprocessen.

Det primära syftet med Bolognaprocessen är att utveckla ett enhetligt europeiskt område för högre utbildning till 2010. Avsikten är att förbättra den högre utbildningens konkurrens- och attraktionskraft i Europa jämfört med andra världsdelar. I detta ingår också att skapa en så likformig examensstruktur som möjligt i Europa för att därmed kunna öka rörligheten för europeiska studenter. De flesta länder har en utbildningsstruktur som består av en treårig grundexamen, en tvåårig masterutbildning (som är forskarförberedande) och en treårig forskarutbildning.

Lillemor Kim skriver i rapporten ”Lika olika – En jämförande studie av högre utbildning och forskning i de nordiska länderna” att ”efter den senaste tidens reformer i grannländerna framstår Sverige som mest avvikande från den examensstruktur som förordas i Bolognadeklarationen. Vi har förhållan-

Fel! Okänt namn på

devis få och korta grundexamina, mastersnivån saknas och utvecklingen av längre yrkesinriktad utbildning på högskolenivå går relativt långsamt.”

Detta är som jag ser det en mycket allvarlig beskrivning av läget i den svenska högskolevärlden, framför allt vad gäller professionsutbildningarna. De olika akademiska grundutbildningarna skiljer sig självfallet väldigt mycket åt. Vissa utbildningar som civilingenjörs- och läkarutbildningarna sker inom områden där Sverige satsar stora resurser på forskning, och en stor andel av studenterna går vidare till forskarstudier. Andra utbildningar är betydligt kortare och ingen eller mycket få går vidare till forskarutbildning, till exempel fastighetsmäklarutbildningarna. Det behövs alltså en tydlig urskiljning i hur man hanterar kortare icke forskningsförberedande utbildningar och de längre utbildningarna som skall kunna vara forskningsförberedande.

En annan skillnad mellan de olika professionsutbildningarna är mellan de utbildningar som är rena legitimationsutbildningar, till exempel läkare, och de utbildningar som endast anknyter till en yrkes- och utbildningstradition, till exempel civilingenjörer. I det senare fallet utgör yrkesexamen snarare en form av ”märkesskydd” av utbildningen som pekar på att man har en viss form av, i fallet civilingenjörer, ”ingenjörskunnande”. Denna kunskap består både av faktakunskaper och vissa färdigheter. I det senare fallet är det endast utbildningen som sådan som ger kvalitetsstämpel till yrkestiteln medan man för legitimationsyrken till exempel via kompletteringar av utländska utbildningar kan uppnå likvärdig status som med en inhemsk utbildning.

Professionsexamina utgör alltså i många fall en form av ”märkesskydd” för utbildningar, vilket säkerställer att utbildningen inom professionen ger viktiga kunskaper och färdigheter. Det är viktigt att kraven på innehåll i professionsutbildningarna inte tunnas ut, utan att man också fortsättningsvis har detta kvalitetsskydd. Det är därför rimligt att klassa utbildningar som idag av allmänheten uppfattas som professionsutbildningar, men som inte är det som akademiska yrkesutbildningar. Detta gäller till exempel civilekonomutbildningarna. Det som oftast skiljer professionsutbildningar och andra högre utbildningar åt är ett starkare fokus just på färdigheter och ett behov av att ha fördjupning inom flera kunskapsområden. Detta kräver också en bred syn på vad som är progressionen i utbildningen. För de längre utbildningarna är det rimligt att dessa blir likvärdiga med masterutbildningarna men att man fortfarande bibehåller kraven på den yrkesmässiga kompetensen. Den yrkesmässiga kompetensen erhålls genom att fullfölja hela utbildningen och man kan därför normalt inte stycka upp professionsutbildningar i en avgång efter tre år och sedan två år som påbyggnad för att uppnå masterexamen. Minst alla fem åren behövs för att uppnå professionskompetensen. Det innebär också att studenter som läst andra treåriga utbildningar inte automatiskt kan komplettera med endast två extra år för att uppnå professionskompetensen. Tiden för komplettering kan alltså bli längre än två år.

Forskarstudier och professionsutbildningar i Bolognaprocessen

Bolognaprocessen innebär att de flesta länder kommer att ha en treårig forskarutbildning byggd på en tvåårig masterutbildning. Det finns både för- och nackdelar för Sverige att helt adoptera denna grundmodell. Det finns en risk att den forskarutbildningsstruktur som finns i Sverige och som åtminstone delvis varit grunden för Sveriges relativt höga status som forskningsland försämras. Samtidigt blir utbildningen mer lik den i övriga Europa och detta kan vara en fördel när man till exempel söker medel från europeiska institutioner och företag. Jag vill inte i denna motion ta ställning till längden på forskarutbildningen men anser att regeringen oberoende av vilken längd som införs måste besluta sig för vissa gemensamma grundinställningar.

För det första måste längden på forskarutbildningen vara oberoende av vilken grundexamen man haft och principen måste vara att forskarutbildningen inte skall finansieras via studiemedel. Det kan inte vara så att man räknar in masterutbildningen i forskarutbildningen för vissa utbildningar men behåller en fyraårig forskarutbildning för andra. Detta kommer att minska rörligheten mellan olika grundutbildningar och forskarutbildningar. Här finns en stor rörlighet idag, till exempel bedriver många ingenjörer och naturvetare sina forskarstudier vid medicinska fakulteter.

Om regeringen går vidare med en Bolognaprocessliknande struktur på forskarutbildningarna måste man lösa frågan hur kortare professionsutbildningar till exempel sjuksköterskeutbildningar kvalificerar sig för forskarstudier.

Säkra civilingenjörernas status och internationella konkurrenskraft

En civilingenjörsexamen är likvärdig med en masterutbildning, med en viss garanterad yrkesrelevant kompetens. Civilingenjörsutbildningarna kan sägas vara ett typexempel på en professionsutbildning där det ligger ett starkt "märkesskydd" i utbildningen. Civilingenjörer har tillgång till en internationell marknad och internationell rörlighet är i grunden önskvärt. Därmed är det ytterst viktigt att den svenska civilingenjörsutbildningen anses internationellt konkurrenskraftig. Det är därför förvånande att regeringen, för de mest kvalificerade tekniska yrkesutbildningarna, såsom civilingenjör och arkitekt, föreslagit att behålla konstruktionen med 4,5 år. Det kan leda till att utbildningarna devalveras internationellt. Utbildningen blir därigenom kortare och otydligare än motsvarande utbildningar i övriga Europa. Svenska studenters rörlighet och konkurrenskraft kan genom detta beslut försämras. Detta gäller inte bara Europa i stort utan också i vårt närområde då samtliga övriga nordiska länder går mot en längre civilingenjörsutbildning. Det kan alltså så småningom bli svårt för en civilingenjör från Lund att söka sig till doktorandstudier i Köpenhamn. Där arbetar man med den femåriga masterutbildningen

Fel! Okänt namn på

som grund för sina forskarstudier. Regeringen föreslår i och för sig att man skall kunna komplettera utbildningen så att man uppnår masterstatus. Detta är att än mer devalvera svensk civilingenjörutbildning. I årtionden har dessa utbildningar översatts internationellt med titeln ”master of ...” Jag ser inte hur detta skall vara möjligt med regeringens förslag.

Ett annat problem blir att civilingenjörutbildningen inte passar in i strukturen för forskarstudier inom Bolognaprocessen. Detta kan definitivt vara en konkurrensnackdel internationellt men beroende på hur regeringen hanterar forskarutbildningen nationellt kan det också bli ett problem för inhemska forskarstudier.

Till sist hade en förlängning av utbildningen till fem år givit en god struktur på de svenska ingenjörutbildningarna, med en treårig grundnivå och en femårig avancerad nivå.

Regeringens argument har hitintills varit att kostnaderna för en förlängning är för höga. Detta samtidigt som man utökar antalet studieplatser generellt i landet. Jag anser att regeringen än en gång valt kvantitet framför kvalitet. Det är inte en acceptabel strategi för ett land som vill befinna sig i spetsen när det gäller forskning och utbildning. Jag anser därför att de längre professionsutbildningarna i Sverige normalt skall vara minst fem år och som en följd av detta skall civilingenjörutbildningen och arkitektutbildningen förlängas till fem år.

Civilekonomexamen som yrkesexamen

Ekonomutbildningen idag leder fram till en generell examen. Det finns goda skäl att införa en yrkesexamen med benämningen civilekonomexamen. Enligt SCB ligger ekonomutbildningen i den absoluta toppen bland utbildningsprogrammen vad gäller popularitet. Samtidigt som det är ett starkt tryck på landets ekonomutbildningar är arbetslösheten bland akademiker, inte minst bland nyutexaminerade civilekonomer, hög. Ekonomer med utbildningskombinationen företagsekonomi och nationalekonomi har det initialt mer förspänt med en etableringsgrad om 82 procent jämfört med samhällsvetare som har en etableringsgrad om 73 procent.

Ekonomutbildningen har en väletablerad profil nationellt och det finns en allmänt accepterad uppfattning om vilken kunskap som kompetensutbildningen bidrar med. Jag anser att den fyraåriga ekonomutbildningen skall få status som yrkesexamen. En yrkesexamen medför ökad förutsebarhet såväl för studenter och arbetsgivare som för blivande studenter, genom att det då finns riktlinjer för vad examen skall innehålla. Yrkesexamen får effekten av att vara ett slags märkesskydd. Jag anser att ekonomutbildningen skall leda fram till en yrkesexamen och benämnas civilekonomexamen. I nuläget anser jag inte att examen behöver vara längre än fyra år, men även i detta fall behövs en utvärdering av hur examen skall hanteras med anledning av Bolognaprocessen. Det är väsentligt att examen förbehålls utbildningar med en tydlig progression. Det innebär att man inte accepterar att s.k. breddningsmaster utan

Fel! Okänt namn på

krav på progression och kontinuitet från en kandidatexamen berättigar till en
civilekonomexamen.

Stockholm den 4 oktober 2005

Marie Wahlgren (fp)